

խնդրի վրա, խանգի այստեղ, առավել խան ցանկացած այլ ոլորտն ակնհայտ է իրավիճակի եւ իրադարձությունների կառավարելուուրյան շափազանց բարձր ասիժնանք. որը ոչ մի կերպ չի համարակասխանում միջազգային հանրության մեջ ծնավորված եւ ամրագող այն կարծիքին, թե իր այլ ժողուարժեն անկառավարելի, հայուն բնույթ են կրում. Իսկ երեք զենքի մատակարարությունները կանոնավորված են, առյա ակնհայտ է, որ նույնիան կամ առավել շափով կանոնավորված եւ վերահսկելի են նաև խաղաքական զարգացությունը. Շեմ ու, ի վեցոց, խաղաքականության դահանջնությունը համարակասխան է, որ իրականացվում է զենքի վերաբաշխությունը: Ուսի, զենքի հետ կաղված խնդիրների ուսումնասիրությունը ցույց է տալիս, որ չկա ինքնարություն եւ անկառավարելի կովկասյան հանգույց. որն իր թե միջազգային հանրության կողմից բարի կամքի դրսութան դայնաններում անզամ հնարավոր չի լինում կարգավորել: Կան վերահսկող եւ կառավարվող ռազմականացարական իրադարձություններ, որոնց անկառավարելու ուղղությունը է տրվում որոշակի «ուղեղային կենտրոնից» եւ որոնք դեմք է հանգեցնեն նույնիան որոշակի արդյունքների:

Քաղաքական զարգացումները
Կովկասում շատ ալիքի բազմարդ-
վանդակ են և այսեղ արդեն հս-
վասարակության մասին դժվար
է խոսել: Ձենքի մատակարարնան
տակածիկան, որի դայմաններում հս-
կամարտության մեջ ներփակած
կողմներից ոչ մեկն ի վիճակի չէ
վերջնականապես հաղթելու եւ
միաժամանակ բավարար մատակա-
րարում ունի չղարտվելու համար,
իուսում է, որ դատեազններն ըն-
դամներ հաստատն ազդեցության
անհրաժեշտ լծակներ են, որոնք ծա-
ռայում են բարեական նորատակ-
ներին: Առանձին դեմքերում ան-
գամ հոգ է տարվում, որ որեւէ ժողո-
ված շիայննի ամրողովին անե-
լանելի վիճակի մեջ, որը կարող է
խևաղես անկառավարելի դարձ-
նել իրադարձությունների զարգա-
ցումը:

Այսպես, ամիսներ շարունակ բորբոքում էր Վրաց-օսմական հակամարտությունը Հարավային Օսմայում. Վրաստանի և Հյուսիսային Օսմայի բոլոր ուժերը կծնունագված էին այդ ճակատում և եթե ույսպ որակին առաջ գային այդ հակամարտություններ նուանց մասնակցությամբ, աղայ կողմերը կարող էին շղթանակ երկու կամ երես ճակասներով դատեւազմներին. Ոչ արխազական գինված դիմակայթյունը Վրաստանի դեմ և ոչ էլ ինգութեական դահանջափրության ակտիվ դրսությունները շրականացան օս-Վրացական հակամարտության փուլում. թեև տաճարանութեան ինգութեական, և արխազական շատ ավելի ծենառու էր դայնաց ճակատի այն ժամանակ, երբ իրենց հակառակորդներն արդեն դատեւազմում էին մեկ ճակատու: Բայց դա տեղի չտնեցավ: Նախադիս, զարմանալիութեն կարծ ժամանակահատվածում և առջեցուցիչ արդյունավետությամբ կարգավորվեց ու ազմական հակամարտությունը Հարավային Օսմայում. իսկ բաղադրական խնդիրը դարձադիս սառեցվեց: Երբ հարավային օսերը փորձեցին օգտագործել Վրաց-արխազական հակամարտությունը և Ռուսաստանից իրենց բաղադրական խնդիրի ուժությունը լուծում դահանջեցին, արժանացան ուստական կառավորական ցցանների կույտ ու խործ մեջմանու:

կուս ու կարծ սեմանք:
Հարավային Օսիայում դատ-
րազը դադարեց. ծննդով երկու նոր
դատերազը Արխավիայում և օս-
ինգուչեական զոտուն: Եթե կարիք
լիներ դարձաղես ոչնչացնել
Վրաստանը կամ ունետ բնույթի բա-
դաբական դարձադրանի սերակելի
նրան, ապա Վրացիներին կսի-
ոլին դատերազմի միանգամից ե-
թե և անզամ չու ուղղարյուննե-

Թեեւ Տիգրան
Հայրապետյանի այս
հոդվածն արդեն իսկ
դեկտեմբերի առաջին
կեսին տղագրվել է
Թեհրանի «Ալիք» հայերե
օրաբերում, սակայն
կովկասյան
իրադարձություններին,
Կովկասը բնակեցնող երե
հիմնական
ժողովուրդներին նոր
ժեսանկյունից նայելը,
կարեռում ենք, կիետարերի
նաև Հայաստանի
ընթերցողներին:

ԿՈՎԿԱՅԱՆ ՀԱՍԳՈՒՅՔ

րով Հարավային Օսխայում, Ախազիայում, ներքին դիմակայությունը նախկին նախագահ Գևորգ Սահմանդիայի կողմեակիցների դեմք եւ կավելացներին մի եռտ արյուն հեղորյուն Աջարիայում: Վշասունը նաև նախ կովին անկասկած չէ դիմանա՝ կան կփլուգվեր, կա կընդուներ բոլոր բաղամական դպի հանգներ:

Համանման իրավիճակ է նաև
հյույգը քաջանական հակածարտը՝
ըստ գոտում: Եթեաւ ժամանակ
Ուսասանի, Արեւութիւն և մաս
նակից հանրադիմությունների ժողովական
միտքը ձեւավորում է այն բարձր
այն բյուր տեսակներ, թե իր դրա
բայց առաջարկությունը և ներքայի
տական իրադարձությունները Հայ
յասանում եւ Ադրենալին շահ
հարկում է Ուսասանը. նեվազ
հանրադիմություններն իր ազդեցու
թյան ոլորտում դահելու նորագու
կուլ: Եթե Հայաստանի նորական
յորյան ապահովման համար բար
գաւառ էր համարվում Տէսնասական
և հաղորդակցական տրամադրու
թը, առաջ Ադրենալին ծնվի թեր
ու առաջարկությունները էլ բար

լու համար անհրաժեշտ է նրա փարարել դարարաղան դասերամի անհաղթահարելի բռոք։ Սովորյան, ինչպես եւ Վաստանի դրագայում։ Աղրիքանին ես կարծի եւ այս դրագ ճանապարհու հղատակեցնել։ Դրա համար բավարար կլիներ զենքի վերաբաշխ ման առավելորդունը տալ Հայաստանին։ Մորավիրովին իշխանությունից հեռացնելու փուլում անհրաժեշտ աջակցորդուն ցոյց կտրվի կոստնայտական վարչակարգին։ Կերտական տաջիկական տարերակի կամ դարձաղեն Աղրիքանի դեմքացիներ եւերոյ ուսպանակարգը դեմք լեզգի-ապարական ազգային խոնդրի մասնական ու վերջիններ մասուն «հաստատեց» են նաև

Գալոց «ուստիշագի» և առաջնահարյունների համար:

փակուական գործիքներին: Մորա
լիքովի հեխանագրելով տեղի ունե
ցավ առանց մնել բարդությունների
ինկ զինի բաշխման ժամանա
առավելությունը տվեց Ալեքսան
դին, որի ընտիկը էլ նա գրավե
Լեռնային Ղարաբաղի ողջ կյուս
ը: Ասագլում է մի յուրաքանչ
տամարանական փակություն, եր
բայց ազգագնաներն ինտենտատակ ե
թքում առանց որուակի խաղաղա

կան և ուզմական արդյունքների
Դա, ինչ խստ, այդպես չէ
կովկասյան հակամարտուրյուններ
խիս որուակի ղեր են խաղու-
«սառը դաշերազմի» ավարտից հ
ետ նոր աշխարհաշնդաբական յո
դուրյունների ծեսավորման գործու-
նույնան որուակի. որքան այլ դ
րց Եվրոպայում խաղում են նա
կին Հարավսլավիայի ժողովուրդն
ի սիցեւ ծագած հակամարտու-
րյունները: Կովկասյան դաշերազ
ների անդրադարձի ալիքներն ուր
կած են և ղետի Հյուսիս, որ ծ
ուայում են ոռուական ազգայի
ութառյան ծեսավորման նոյած
կին. և ղետի Արեւութեան բուր-
կան մենաւարի ստեղծնանն ու ա
րադարձանը. և ղետի Հարավ
ուրաքահմեղական աշխարհի
Արեւութեան սիցեւ հազարամ
դայլարի հանգուցալուծնան
Տվյալ ղետում մեզ հետաքրուս
այն, թե օսար ուժերի կողմից կ
ուսկավող այս ընթացքներն ին
են հանգեցնելու բան կովկասյան
ժողովուրդներին և կա՞ն արդյ

ԴՎԿԱՅԱՎԱՐ

ՏԱԼ. 00138

նղատակային գործողությունն
այս բարդ ու վտանգավոր ժեղ
սկզբան վերջարանը եւս կանխ
ժամանելի դաշնելու ուղղությամբ:

Համեմատուրյան համար վե
նենք Հայաստանը, Վրաստանը
Ալբրիցանը:

Սոսացին հայացքից թվում է, ու
ըռափելի տարբերություններ՝
հանդեմ այսրեպէկասյան այս եր-
ժողովությանը խաղաքական անց-
մային փուլով դայմանավորված
համանման իրավիճակի մեջ են
դեմք և որ վերադրեն միեւնու-
ողածական ընթացքը անկախ ու
տականության կերտումը։ Պատ-
րեր են բոլոր երեք ժողովություններ-
ու թե՛ւ Հայաստանի իր տարածու-
առայժմ դրահերազ չտնի. իսկ ո-
վելի ճիշտ այն սահմանափակված
է սահմանամերձ ցցաններով. սո-
կայն նույն դեմք կիրառվող սննդա-
կան և հաղորդակցական ցցան-
փակման ինժենեանքներն իրեն-
ց անորությամբ հավասարացնու-
ին են առաջարկությունները առաջարկ

Առօտեական խղաքական, սև սական կամ այլ գործոնների սանկցոնից դաշտեազմի արդյուն ների ասրբեարյունը վեր նշանաւելի ժողովությունի համար նշան տելի չեն, ինչդես ու ընթանիլի Աւելութի, առանձնապես ԱՄՆ-ի խիս ասրբեակված խղաքական նորյունը նշանցից յուրաքանչյու նկատմամբ: Խորի նկատմամբ օրինական գուցաքերելու համար մենք անհրաժեշ ենք համարու հարցին մոտենալ Այսկովկասի ժողովությունների դաշտեական զարգացման ասիդանի տևանակցոնից, ու են կիորդենին գտնել մեզ հետարքու հարցի դաշտասիանը:

Հայեր եւ վրացիները ի տարբ
րություն աղրբեջանցիների. իրեն
ուստական հայրենիքի տարածն
ում ազգային ձեւապուսն փոք
վաղոց վերադրած ժողովուրդն
են. Լծու, հայրենիքի ընկալու
ուստական եւ ազգային խորհրդա
նիւներ, այս աննը նրանց մո
հազարամյակների ուստուրյուն ո
նի. դրանով իսկ վաղոց արդեն հե
տակեցված է եւ ուստապանված ս
վանդականուրյամբ. Եթե օգսվեն
բաղաշական աշխարհագրուրյա
ներաբանուրյունից. նրան «ծեր
ցած ժողովուրդներ» են. դրանի
բխող բոլոր հետեւուրյուններո
ւ հանդեմ: Պատահական չէ. ո
նրանց կողմից մղվու ուստեազգ
ները ուստականուրեն ունեցած
ուստականելու բնույր են կրում և
նրանց ազգային-բաղաշական մի-

իր շեւադրումներն անուն է հետաքական արդյունուրյան վեհական կանգնան Վրա: Համեմատար փոթք և հին ժողովորի համար ուժազմը հոգնեցուիչ թեր է, ունա հաջոյնով կազմավեր, եթե դասական բարենպատ դայնան ստեղծվելին: Եթ կրկին դատահակը չէ, որ խաղաղադաշտուրյան դափառներն այդովի լայն տածուն ունեն հենց Հայաստանը: Ազգային տեսականուրյան վեհականումը հին ժողովորի հառո ոչ թե միջոց է, այլ նորատակ, ինչ և խիս բարդացնում է խաղական կոնկրետ իրավիճակներուն և խուսանավելու եւ կրուկ բայց զնալու հետագործուրյունը: Դական ավանդականուրյանը ժառանգուրյանը դարտադրված բոյական ու ազգային արժենենուան զնուն են որուակի կադարների մեջ, որի խախտումը դաբական կամ հասարակակալ գործիշների կողմից հասարաւուրյունը կանահասվի իրեւ ոնցածուրյուն: Հին ժողովուրյունը ավանդական բարեկաններ ունի, որու նկամանը երես ոչ բարդական, ուա բարյական դարտագործուրյունը ունի և դրան խախտելու առավել եւս ունահարելու ուա մար անշափ դժվար է, իսկ որունուն անիրազութելի:

Մեծ բաղասականորյան ժամ
կյունից Երանել արժեք չունեց
անհետանկարային միավորներ
ուռնց միակ ծառայորյունը իր
դահլիճանված ներուժի առավել
զույնով ներկայացված բաղա-
կան սցենարին ծառայելը է, ո
հետ առանց ափսոսամիջ Երա-
կարելի է նետել որամորյան
խիվը:

Օրբանարդ զամ ուր ծուռա-
վող ժողովությների համար որպէս
բազմը եւկունի է, որից ծնվուա-
համայնքած ազգային միավական
Նրանք չունեն կաւկանոսոց որպէս
մական ավանդականություն, բայ-
ցական կամ այլ բնույթի ուրաքանչական
Վարչությունների բարդույթ, ինչու
եւ դասմուրյամբ հաստաված յ
շեկաններ կամ քենամիներ. Բայ-
ուր առավել կարեւուր է, նրանից զու-
են դասմական հայրենինի տարա-
ների ընկալումից եւ իրեն այդու-
սին կառող նն համարել այն բոլո-
տարածնուր, որ ծեռ կրեւեն իրեն
կազմակերպան ընթացքու.

Լեռնային Ղարաբաղի հիմնացի գոյուրյան հինգ տարին ընթացում ադրբեջանական գովուրյի ազգային խմբագիտակցությունը ուղակական աննախադր աճ առաջնային խանության տարիներին նա սցավ այն անհրաժեշտ նվազագույնը, որի հիմքի վրա ծննդության մեջ մարմին, միասնական նու, սակայն ԽՍՀՄ պատրիարքանությանը սահմանափակվել է ազգայնական դրսեւումների հնարանությանը: Եթիսասարդ դրանով խոհ թույլ խմբագիտակցությամբ օժիված ժողովություն առաջ գարակվեց խմելնացիոնալ մի կոմունիստական զարգացման հոգ խոհ «լճացման» շրջանի վայրին տարիներին անզամ նույրիների կան աշտակումնան դաստիարակությունը և աղբու: ԽՍՀՄ կողման ուղարկած վագանական կազմակերպությունը կազմակերպության վեհական գործադիր է:

րուն ու Լեռնային Ղարաբաղի
հինգահարցի առաջացումը դուրս
բերեցին նրան այդ վիճակից և
դարձին շրջանի ամենահետաքա-
րային ու ամենանախահարժակ
միավորը. Ըստ որում, ագրեսիվո-
րյունն արտահայտվում է ոչ այնան
ներկայիս զարդարություններում, որ-
քան այն ներկին կարդարություննե-
րում, որ կան և ինքնարտահայ-
տում են դրահանջում:

Ծավալաղաւտական եւ հեռա
նկարային բաղադրական նորաք
աշխատական իրականացնան համա
ադրեցանական գործոնի նշանա
կորյունն առաջինը զգացին կուն
նիս առաջնորդները. իսկ կյառա
ման գործնական փորձը ձեռնար
կեց Խոսկի Ստալինը. երբ փորձ
արեց բռնակցել Խոսկի հյուսիսա
յին համաձեռ. Պետք է կարծել, որ
ադրեցանական գործոնի կարենա
րուրյունը լիովին ըօրունում են
նաև Արևմուտքում, որն ի աւրելու
բյուն Հայաստանի ու Վրաստանի
նկամամք ակնհայց անշահազր
զին Գերաքեւունինի. ամեն կերպ
ինք է տանում Ադրեցանում դեմա
կանորյան իիմերի ամրորյան եւ
ուղագաղաւական ու մասնական
դիրքերի ամրաղղման մասին.
Պատերազմը զուց եւ խանգարու
է հասարակ ադրեցանցուն, որը եւ
բազում է խաղաղ ու բարեկարգ

կյանքի մասին. բայց «որ աշխատ հակարգի» ճարտարապեսներին այդովով Աղրեջան ակնհայտութեալ է: Լեռնային Ղարաբաղ քափական արյան այդ բիում ճանաչված արյան վրա դասին բակտոր և հասունացվում է ցցանկությունը. ճանրակելու ուզընաբարական գործոնը՝ Պատերազմը Լեռնային Ղարաբաղում կեարունակը այնտեղ ժամանակ, եանի դեռ Աղրեջանը չի վերածվել ժամանակակից դաշինքներին համադաշտականությունով գորանցի. իսկ ժողովուրեցանակացած դրաերազի դաշտակինվորի: Այս նախադաշտասական փողը համեմատարա եւկանակ չի դաշինքի, եանզի Աղրեջանը միակ եւկիրն է Այս կովկասուն, որը շահարամիններ կորզում իր երնուկրնական գործոններից, աշխահազրական դիրից բաղադրական ողդվածորյունից եւ անգան հարեւան ժողովուրեցներ նկամամբ ցուցայրական դաշտագիտուրյունից: Թեև բաղադրական արմատուս տարբե նորատակեարով, բայց աղազա Աղրեջանը կերմանն իրենց կարուրուրյունները առավելագույնով նասնակցում են և Արևմտսքը, և Արեւելքը, ներառյալ Իրանն ու արարական աշխահիքը, և արևմտյան կողմնորու մանը ենրակա Ռուսաստանը: Ինչ վերաբերում է Լեռնային Ղարաբաղին, իսկ հնարավոր է եաւ հայկական, վրացական և կյուսիսկովկայան այլ տարածներին, որոնց հնարավոր է, որ միանա Աղրեջանը, առա դրանի միայն առաջին դասաւութեան են, որ դեմք է բացեն ուր ուզմագահամական իրեւի այսուժակը:

Ֆանսիալան «Ֆիզար» հանդիսին սված իր հարցագրույցում Աղրեջանի նախազահ Արութքազ Ելիբեյն ասել էր. «Երբ ես խոսում եմ երկու Աղրեջանների միավորման անխոսափելուրյան նասին, իրանցիններն ինձ կը ամրութ են դրա համար: Բայց չե՞տ ո՞ւ դա խօսդես լինելու է: Դա խօսդես անխոսափելի է...»: Աւելում էր լի ըստու առանձին Աղրեջանի հաղրանակը փոքրիկ դաշերազմուն: «Արարութի զինվորը» ես լի ըստու: Նրան հավանաբար տղիկացրել են. թե ինչին է ծառայութ այդ դաշերազը և որ այդ հաղրանակը մի փոքրիկ դրվագ է լինելու առազա մեծ հաղրանակների շարքում: Զարմանալի է միայն, թե ինչո՞ւ չեն ըստու նրա հարեանները, որոնց հաւաքն տնելու են իրենց հաղրանակները ուր Աղրեջանի ու «նոր աշխահակազի» նաշտաւողները:

ՏԵՂՐԱՎԻ ՀԱՅՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
«Վայառատամ-Միջին Մրկվելո»
վերլուծական կենսությ

